

Asia: VN/26964/2022

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: Avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkeyttäminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lapsiasiavaltuutettu pitää työryhmämietintöä hyvin laadittuna ja selkeänä. Lapsiasiavaltuutettu kannattaa ehdotusta, jonka mukaan pakkoavioliittoon saattaminen kriminalisoidaan ihmiskauppaa koskevassa rikoslain 25 luvun 3 §:ssä. Ihmiskaupaksi katsottava teko, joka kohdistuu alle 18-vuotiaaseen ei edellytä, että siinä olisi käytetty keinoja, jotka luetellaan ko. 3 § 1 momentin 1-4 kohdissa. Tämä koskisi jatkossa myös pakkoavioliittoja. Tunnusmerkistö täyttyy lasten kohdalla helpommin kuin aikuisten kohdalla.

Lähtökohtaisesti voidaan todeta, että ehdotettu sääntely on lapsen oikeuksien mukaista ja edistää siten lapsen edun toteutumista. YK:n lapsen oikeuksien komitea on yleiskommentissaan nro 18 määritellyt lapsi- ja pakkoavioliitot lapsiin kohdistuviksi haitallisiksi käytännöiksi (kohta B.20-24). YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus velvoittaa sopimusvaltiot ryhtymään kaikkiin tehokkaisiin ja tarkoituksenmukaisiin toimiin poistaakseen lasten terveydelle vahingollisia perinteisiä tapoja (24 artiklan 3 kohta). Lasta on myös suojeltava kaiken-laiselta väkivallalta ja muulta kaltoinkohtelulta (19 artikla). Lapsen oikeuksien komitea antoi Suomelle loppupäätelmät yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lapsen myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta (SopS 40-41/2012) täytäntöönpanosta kesällä 2023. Erityisesti jälkimmäisissä loppupäätelmissä on käsitelty myös ihmiskauppaa lapsen oikeuksien näkökulmasta. Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että jatkovalmistelussa otetaan huomioon komitean loppupäätelmät soveltuvin ja tarpeellisin osin.

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää huomioita siihen, että työryhmämietinnössä on päädytty ratkaisuun, jonka mukaan pakkoavioliiton käsitettä ei määriteltäisi lain tasolla. Näin huolimatta siitä, että työryhmämietinnössä todetaan, että nykyisellään käsitteen sisällön olevan jossain määrin tulkinnanvarainen (s. 51). Pakkoavioliiton määrittely jäisi hallituksen esityksen perusteluiden varaan. Säännöskohtaisten perusteluiden mukaan (s. 80) sääntely kattaisi juridisesti pätevän avioliiton lisäksi myös siihen rinnastettavan liiton, jolla tarkoitetaan liittoa, joka on solmittu tiettyä ryhmää koskevien sääntöjen mukaisesti. Perusteluissa tarkennetaan myös muun muassa, että sääntöjen tulisi olla yleisesti tunnetut ja ryhmän vakiintunut siten, että sen toimintaa voidaan pitää pysyvänä.

Työryhmämietinnössä (s. 53-54) ratkaisua jättää käsitteen määrittely perusteluiden varaan perustellaan sillä, että on päädytty ”samanlaiseen ratkaisuun kuin ihmiskauppasäännöksen mukaisen pakkotyön osalta, eli on katsottu, että laillisuusperiaate mahdollistaa sen, että tunnusmerkistössä käytetyn pakkoavioliitto-käsitteen sisältö selvitetään lähemmin hallituksen esityksen perusteluissa”. Mietinnössä todetaan (s. 54), että ”juridisesti pätevään avioliittoon rinnastettavan liiton osalta rinnastettavuutta koskevat kriteerit on mahdollista määritellä säännöskohtaisissa perusteluissa siinä määrin täsmällisesti ja tarkkarajaisesti, että juridisesti pätevään avioliittoon rinnastettavan liiton käsitteen sisältö on helposti rajattavissa ja selvitettävissä.”

Lapsiasiavaltuutettu pitää pakkoavioliiton määritelmää koskevia perusteluita sinänsä selkeinä, mutta katsoo, että määritelmän lain tasoinen sääntely voisi siitä huolimatta olla tarpeen.

Lapsiasiavaltuutettu ehdottaa siten edelleen harkittavaksi, että lain tasollakin (RL 25:3) todettaisiin vähintäänkin, että ihmiskaupaksi katsottaisiin ”pakkoavioliitto tai muu siihen rinnastettava liitto” tai käyttäen muuta vastaavaa ilmaisua. Säännöskohtaisissa perusteluissa tarkennettaisiin, työryhmämietinnössä ehdotetuin tavoin, mitä muulla pakkoavioliittoon rinnastettavalla liitolla tarkoitetaan. Vaihtoehtoisesti lienee mahdollista harkita vielä uudelleen erillissäännöstä pakkoavioliiton kriminalisoimiseksi, vaikka työryhmämietinnössä vaihtoehtoa on jo arvioitu melko tarkastikin ja siitä luovuttu (s. 61-63). Työryhmämietinnöstä käy ilmi (s. 67-73), että esimerkiksi Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa on valittu tällainen sääntelyratkaisu.

Lausunto on luettavissa www.lapsiasia.fi/lausunnot

Helander Merike

Lapsiasiavaltuutetun toimisto - Elina Pekkarinen, lapsiasiavaltuutettu;

Merike Helander, juristi, lapsiasiavaltuutetun toimisto